

Тетяна Космеда

ORCID: orcid.org/0000-0001-8912-2888

Сергій Колонюк

ORCID: orcid.org/0000-0001-5010-4957

УДК 81'282:398.91

DOI: 10.31558/1815-3070.2022.43.2

БАГАТОЛИКИЙ СТАТУС ПАРЕМІЇ ТА АСПЕКТИ ЇЇ ДОСЛІДЖЕННЯ

Пареміологія як наука має на сьогодні чимало проблемних питань, серед яких і полівимірний підхід до вивчення паремії, а також визначення її багатолікого статусу як одиниці семіотичної, мовної (репрезентант фразеологічного та синтаксичного рівнів мовної системи), комунікативної, дискурсивної, текстової, як культурного та етнокультурного символу, предмета етнопсихології, надіндивідуалізованого утворення.

Ключові слова: пареміологія, паремія, полівимірний підхід, багатолікий статус.

Вступна частина. Сучасна поліпарадигмальна лінгвістика дає змогу вивчати кожную мовну одиницю як складне багатоаспектне утворення. Зоряна Коцюба наголошує, що модерна лінгвістика переживає «фольклорний бум»: ідеться про *актуальність* досліджень паремійного фонду кожної національної мови, оскільки «унікальність логіко-семіотичної, структурної й образної організації» паремій «виділяє їх з-поміж інших жанрів фольклору і робить невичерпним джерелом дослідження для багатьох наук» (Коцюба 2009: 34).

Постановка проблеми. Попри велику кількість наукових розвідок, присвячених опису статусу паремії та аспектів її дослідження, зараз ця методологічна проблема залишається *недостатньо розробленою*, а «однією з найважливіших передумов ефективності досліджень у галузі мовознавства, як і в інших науках, є їх методологічна забезпеченість» (Мельничук 1991: 3).

Аналіз досліджень проблеми. Паремії – це не лише предмет аналізу фольклористики, оскільки на сьогодні виокремлено низку аспектів інтерпретації паремійного фонду. До питання визначення статусу паремій в останні роки активно зверталися українські дослідники, намагаючись висвітлити їх з огляду на місце останніх у системі мови (Я. Баран) (див.: Баран 1998), у ракурсі актуальної міжнародної термінології (Є. Антонович) (див.: Антонович та ін. 1996), як одиниць лінгвоаксіології (І. Голубовська) (див.: Голубовська 2004: 66–74), репрезентантів об'єктивної модальності (О. Наконечна) (Наконечна 1997). Н. Бабич (див.: Бабич 2009: 118–123) та Н. Малюга (Малюга 2011: 325–332) сфокусували увагу на окресленні статусу біблійних паремій як окремого фрагменту паремійної системи, а С. Величко розглянула паремії як одиниці функційно-комунікативного поля спонукання в сучасній німецькій мові (див.: Величко 1996). Ю. Прадід моделював основи паремійної ідеографії (Прадід 1997); О. Дуденко зосередила увагу на описуванні номінативної та комунікативної природи українських паремій (Дуденко 2002); Ю. Калиновський вивчав паремії як індикатори повсякденної правосвідомості (Калиновський 2006: 75–85); Ж. Колоїз – як маркери національного колориту (Колоїз 2008: 16–20), «моральні формули» українського народу

(Колоїз 2012: 35–47), а також у зіставному аспекті – як міжмовні паралелі (Колоїз, 2012а 60–81); 3. Коцюба мотивує етнопсихолінгвістичний аспект вивчення паремій (Коцюба 2009: 34–37), О. Левченко кваліфікує їх як символи культури (Левченко 2005). Учені розглядають окремі жанрові різновиди паремій, як-от: примовка (О. Лабащук) (Лабащук 2001), замовляння (О. Остроушко) (Остроушко 2002), паремійне порівняння (Г. Садова) (Садова 2006), пареміологічний парадокс (О. Селіванова) (Селіванова 2003: 60–65), анекдот (О. Стоколос-Ворончук) (Стоколос-Ворончук 2005), афоризм (В. Калашник, Н. Шарманова) (Калашник 2000: 608–612; Шарманова 2005).

Мета цієї наукової студії – розглянути актуалізовані напрями дослідження паремії для констатації її полівимірності лінгвістичного статусу. **Об’єкт** розвідки – сучасне вчення про теоретичні засади пареміології, її **предмет** – полівимірність інтерпретації паремії як основної одиниці пареміології.

Серед застосованих **дослідницьких методів** виокремлюємо метод моделювання теорії з актуалізацією описового методу, а також методу концептуально-аналітичного, що сприяли кваліфікації та методологійній оцінці теоретичних положень пареміології, репрезентованих у наукових концепціях різних дослідників; аксіологічний метод застосовано для інтерпретації ціннісних орієнтацій авторів досліджуваних наукових текстів; метод індукції та дедукції – для отримання загальних висновків на основі аналізу конкретних авторських розробок.

Новизну цієї публікації вбачаємо у спробі узагальнення актуальних дослідницьких напрямів пареміології та репрезентації багатоаспектного модерного образу паремії, її багатоликого статусу.

Теоретичне значення полягає в розширенні методологічних засад пареміології, що розкриває дослідницькі перспективи в зазначеній галузі знань. **Практичне значення** визначає можливість використання її основних положень як підґрунтя у процесі викладання курсу *фразеології сучасної української мови, дискурслінгвістики, комунікативної лінгвістики*, а також для підготовки навчальних посібників із цих курсів.

Основна частина. Паремія, як і будь-який мовний знак, належить до *семіотичної системи*: її розглядають як *одиницю семіотики*. Це основоположне методологічне твердження. Традиційно паремію характеризують як *одиницю мовної системи*, яку досліджують у межах пареміології, що при широкому розумінні фразеології частково входить у її склад. Фразеологія вивчає фразеологічний підрівень мовної системи з урахуванням усіх типів мовних зв’язків. Існують також підходи, коли паремії розглядають і як репрезентанти *синтаксичного рівня* мовної системи (див.: Цивьян 1984: 11–12; Баран 1998). У сучасному мовознавстві актуалізовано статус паремії як *одиниці дискурсу* й *одиниці базової аксіоматики свідомості мовця*, зокрема на цьому фокусує увагу А. Загнітко, наголошуючи, що *паремії* – це «одиниці дискурсивного рівня, яким притаманні (як і лексичним одиницям: слова, фразеологізми) цілісна, усталена форма й регулярність відтворення, але, на відміну від них, це такі одиниці, що складаються з одного або більше висловлень: прислів’я і приказки, афоризми, анекдоти, небилиці, притчі та ін.; входять у базову аксіоматику мовної свідомості» (Загнітко 2012: 25). Мовці ви-

користовують паремії в певній комунікативній ситуації як *окремий текст* (дискурс), якому притаманні всі ознаки категорії дискурсу, зокрема: цілісність, інформативність, зв'язність, інтерактивність тощо. Отже, на початку ХХІ століття виникає новий напрям дослідження пареміологічних одиниць з урахуванням поліфункційної комунікативно-прагматичної та дискурсивної парадигми знань.

Т. Космеда (Космеда 2000) та Ж. Краснобаєва-Чорна (Краснобаєва-Чорна 2016) розглядають *усталені висловлення* (синтаксичні фразеологізми, фраземи) як *виразні одиниці репрезентації аксіологічних значень і смислів*, тому вважають їх предметом дослідження лінгвоаксіології. Погляди зазначених учених проєктуються й на паремійні одиниці. В основі понять, репрезентованих усталеними висловленнями, зрозуміло, лежить концепт, що «допомагає актуалізувати ту чи іншу сему категорії оцінки» (Космеда 2000: 229). Усталені висловлення вербалізують різні види оцінки, зокрема: антропоцентричну, християнсько-релігійну, культурно-естетичну, національно-етнографічну, соціальну (див.: Космеда 2000: 229–230).

Дослідники, серед яких, наприклад, О. Дуденко (Дуденко 2002), фокусують увагу на вивченні паремій як *одиниць комунікативного простору в ракурсі прагматично зорієнтованої комунікативної лінгвістики*. Зазначена дослідниця уточнює тезу про *паремії як дискурсивні одиниці*, актуалізуючи термін «одиниці народного дискурсивного мовлення»: це слушне уточнення (див.: Дуденко 2002: 4–5), хоч зазначені компоненти можуть ставати елементами практично усієї системи типів дискурсу (Дуденко 2002). Таку позицію посідає і Ж. Колоїз, яка наголошує на важливості *знакового статусу паремій*, акцентуючи, що це «дискурсивні знаки мови, що означають певну стереотипну ситуацію, подію, факт, які є “предметами думки”, узагальнюють властивості й ознаки різних індивідуальних подій та об'єктів, створюючи глобальний образ цілісного світу, своєрідну схему світобудови» (Колоїз, Малюга, Шарманова 2014: 25).

Отже, на початку ХХІ століття виникає новий напрям дослідження паремійних одиниць з урахуванням поліфункційної комунікативно-прагматичної та дискурсивної парадигми знань. Т. Космеда та Т. Осіпова у зв'язку із цим уклали тлумачний словник «Комунікативний кодекс українців у пареміях» (Космеда, Осіпова 2010). У Передмові до цього словника зауважено, що «значна частина паремій містить у собі досвід українського народу щодо чинних законів, правил, стратегій, тактик, принципів, закономірностей, тенденцій і под. ведення комунікації» (Космеда, Осіпова 2010: 6). Це також своєрідний метамовний матеріал для окреслення комунікативної практики.

З огляду на текстоцентричну лінгвістичну парадигму В. Телія пропонує вивчати *паремії як мікротексти*. Особливість цих одиниць як відповідних текстів мовознавця аргументує тим, що «у їх номінативну основу, пов'язану із ситуативним характером позначуваного, вбираються й концептуалізуються всі типи інформації, що характерні для відображення ситуації в тексті» (Телія 1996: 8). Наголошено, що паремії є «потужним джерелом інтерпретації», оскільки ці мовні знаки вироблені народною традицією, етнічною культурою, що передається століттями від покоління до покоління. У сентенційній формі паремії відображають основні категорії й установки життєвої філософії народу як носія мо-

ви, лінгвоперсони (див. про це: Телія 1996: 241). Розмірковуючи про лінгвістичні критерії ментальності націй, О. Ткаченко (Ткаченко 1996: 33) розглядає паремії як *одиниці текстологічно-стилістичного рівня*, долучаючи й стилістичну параметризацию до їх інтерпретації.

У фокусі теорії лінгвокогнітології паремії вивчають як *одиниці паремійної мовної картини світу*, зокрема З. Дубравська виокремлює *лінгвокогнітивний підхід* до інтерпретації паремій, наголошуючи, що вони: (а) віддзеркалюють «усі когнітивні процеси в системі мови»; (б) «мають зв'язок з досвідом та пізнавальною активністю особистості» (Дубравська 2017: 77–80). Цілком погоджуємося, що паремії «найяскравіше відбивають еволюцію народної свідомості, несуть у собі інформацію, яка може показати як історичний розвиток, так і взаємодію з іншими культурами» (Дубравська 2017: 78). У *фокусі когнітивної лінгвістики та семіотики* актуалізується й розгляд паремій як *прецедентних одиниць*, оскільки вони є «готовими інтелектуально-емоційними блоками, стереотипами, що допомагають людині орієнтуватися в ментальному та вербальному просторах (...). Прислів'я й приказка ідеально відповідають параметрам прецедентності, про що свідчать різноманітні семантичні трансформації їх структури. Якщо автор свідомо руйнує сюжет прислів'я, то цим він виражає нову істину, яку вважає актуальною в сучасному суспільстві» (Юськів 2013: 70). Погляд на паремії як на *прецедентний текст* підтримують укладачі підручника (Ж. Колоїз, Н. Малюга та Н. Шарманова) «Українська пареміологія» (2014). Ця дослідниця вважає, як і Д. Гудков, що як *прецедентне висловлення паремія* – «репродукований і самодостатній складний вербальний знак, сума значень компонентів якого не дорівнює смислу» (Гудков 2004: 251).

Існує також думка, що «в умовах сучасного суспільства вживання паремій втрачає зв'язок із фольклорною традицією й архаїчними пластами культури. Паремії трансформуються в новий вигляд, що відображає сучасні мовні смаки й актуалізує значущі для культури явища (...). Важливі аспекти сучасного життя, використовуючи стародавні функціональні моделі прислів'їв і приказок, легітимізуються. Ця здатність до легітимізації почала використовуватися в політичних та економічних цілях – гаслах, мові реклами» (Юськів 2013: 72). Отже, створюючи гасла та рекламу за подібністю до звичних для мовця *архаїчних (фольклорних) текстів*, досягається потрібний вплив на комунікантів. Адже такі паремії зрозумілі й краще запам'ятовуються, поширюються серед різних соціальних груп. Це дає змогу актуалізувати атракційність, демонструвати привабливість товару та покращити ефект від реклами. Тому паремії досліджують і в *соціолінгвістичному аспекті*, що пов'язано з їх *статусом як прецедентних одиниць*, оскільки поширення досліджуваних одиниць у публіцистичному дискурсі, їх важливість у моделюванні реклами та значний ступінь впливу на носіїв мови демонструють їх семантико-прагматичний і функційний потенціал, потужний вплив на соціум. Зазначене пов'язано зі *статусом паремій як культурного тексту*.

У колі мовознавців розголосу набирає проблема створення терміна для позначення паремійної одиниці, що зазнала змін у зв'язку з моделюванням нового культурного продукту. Для цього вчені пропонують такі терміни: *антиприслів'я*,

антиафоризм, антиприказка (В. Мокієнко), *лукізм*¹ (О. Береговська), *пробальний трансформант* (С. Гнедаш), *«жартівливий афоризм»* (Т. Дамм) тощо. І. Глуховцева узагальнює теоретичні питання щодо інтерпретації терміна антиприслів'я та його синонімів, порівн.: «На нашу думку, термін “антиприслів'я” можна вживати у вузькому й широкому значеннях. У першому випадку антиприслів'я розуміємо як трансформи традиційних паремій, які зазнали змін компонентного складу та змісту, характеризуються більшою експресивністю, нерідко мають негативну конотацію, а також вирази, створені на базі традиційних фразем, зміст яких змінений. Уживаючи термін «антиприслів'я» в широкому значенні, зараховуємо до цих виразів, крім трансформованих прислів'їв, приказок, фразем, окремих загадок, афоризмів, крилатих виразів відомих людей, традиційні й нові вислови, у яких вербальне наповнення не відповідає нормам літературної мови, наявна ненормативна лексика. У цих антиприслів'ях нерідко змінена оцінка традиційних цінностей» (Глуховцева 2013: 4–5). Як бачимо, метамова пареміології розширюється, а статус паремій видозмінюється.

В аспекті теорії лінгвокультурології та етнолінгвістики паремії інтерпретують як *одиниці лінгвокультури*, зокрема *лінгвокультури етнічної (традиційної)*, що віддзеркалюють певну специфіку, своєрідність вербалізації довкілля у спеціалізованій формі, мовній свідомості відповідного етносу. Зазначений аспект докладно обґрунтував В. Жайворонок. Цей учений указав і на *психолінгвістичний та етнолінгвопсихологічний аспекти* дослідження паремій, адже паремійні одиниці послідовно фіксують і психологію кожного народу, відбивають міфологічні уявлення етносу: це *одиниці фіксації народної психології*. Названий дослідник наголошує, що «народні приповідки – це насамперед *символічні текстотворчі одиниці*» (Жайворонок 2001: 49). Отже, паремії мають статус не лише одиниць текстотворчих: їх розглядають і як *символічні одиниці мови*. Найяскравіше зазначене простежуються, на думку О. Ткаченка (Ткаченко 2001: 33), у малих жанрах – *анекдотах, прислів'ях, піснях* тощо, що й дає змогу вербалізувати психологічний портрет народу.

Паремії вважаються продуктивними *одиницями зіставних та порівняльних досліджень*, зокрема зазначене важливо для визначення їх автохтонності. Паремії досліджують у фокусі етно- та націоцентризму, про що писав ще І. Франко. Під час актуалізації положення про належність паремій окремій культурі та окремому етносу постає потреба докладного з'ясування проблеми їх походження, їх порівняння з паремійними фондами інших лінгвокультур з метою визначення за позичень, з'ясування їх «інтернаціональності».

Зрозуміло, що порівняльно-зіставний аспект дослідження паремій пов'язаний з *перекладознавчим*. Учені вважають, що з огляду на можливості перекладу паремії можна розподілити на три групи: (а) *нейтральні*, що мають у інших мовах *повні еквіваленти*, тобто адекватні і за змістом, і за формою; (б) такі, що мають у інших мовах відповідні змістові *аналоги*, але відрізняються за формою;

¹ *Примітка.* Лукізм або face, fascism – позначення стереотипів, забобонів, вибору поведінки щодо фізично привабливих людей, а також тих, чия зовнішність відповідає культурно-соціальним уявленням і нормам того чи того суспільства.

(в) *національно забарвлені*, специфічні, що *не мають відповідних паралелей* в інших мовах ані за змістом, ані за формою (див.: Баран, Зимомря М., Білоус, Зимомря І. 2008: 206).

У працях деяких мовознавців простежуємо слухну вказівку на паремію як *комплексну багатоаспектну дослідницьку одиницю*, що має багатоликий статус (хоч і не всі аспекти враховуються), зокрема О. Дуденко розглядає паремії як (а) комунікативно зорієнтовані висловлення, що (2) функціують в мовленні, але разом з тим (в) належать і до системи мовних знаків, оскільки (г) є кодифікованими: вони зафіксовані в словниках, граматиках, пам'яті мовців, (г) це надіндивідуалізовані знаки, що (д) відтворюються в цілісному вигляді (див.: Дуденко 2002). «Паремійні висловлення виступають специфічним засобом позначення та іменування позамовної дійсності, адже акт паремійної номінації передбачає не створення номінанта, а вибір наявного в мові позначення для суті відображуваної типової ситуації» (Дуденко 2002: 4). Ж. Колоїз також простежує багатогранність паремійної одиниці, зважаючи на те, що вона (1) належить до *когнітивної бази* (універсальної чи національної) – когнітивний аспект, (2) має *потенційну властивість* неодноразово *відтворюватися* в мовних актах – комунікативний аспект, (3) належить до *еталонних одиниць мови* – суто лінгвістичний аспект. «Загальною специфікою паремії як прецедентного висловлення є особливий різновид дискурсивного дейксису, система координат якого знаходиться у віртуальному вимірі дискурсу – семіотичному просторі» (Колоїз, Малюга, Шарманова 2014: 25).

Висновки. В українській лінгвістиці пареміологія належить до тих розділів мовознавства, теоретичні засади яких, хоч і мають добру традицію розроблення в аспекті вироблення методологічних засад, проте в цій науці зараз є багато проблемних питань, що потребують доопрацювання, узагальнення, систематизації, що мотивовано складністю дослідницького предмета – багатоаспектного образу паремії – та стрімкого розвитку мовознавства.

Серед аспектів вивчення паремій наразі можна виокремити такі: семіотичний, власне лінгвістичний (структурно-семантичний, фразеологічний, синтаксичний), дискурс- та текстоцентричний (стилістико-текстовий), комунікативний, лінгвокогнітивний, лінгвопсихологічний, лінгвокультурологічний, етнолінгвістичний та етнолінгвопсихологічний, соціолінгвістичний, порівняльно-зіставний, перекладознавчий.

Статус паремії багатоликий: її можна розглядати як семіотичну одиницю, еталонну одиницю мови, усталене висловлювання, синтаксичну одиницю, комунікативну формулу, дискурсивну одиницю (різновид дискурсивного дейксису та народного дискурсу), «моральну формулу», мікротекст, культурний текст, культурний символ, прецедентне висловлювання, лінгвокультуреми, етнолінгвокультуреми, репрезентант психології народу (етнопсихології), надіндивідуалізовану одиницю (див. *Схему 1. Паремія як комплексна багатоаспектна дослідницька одиниця*).

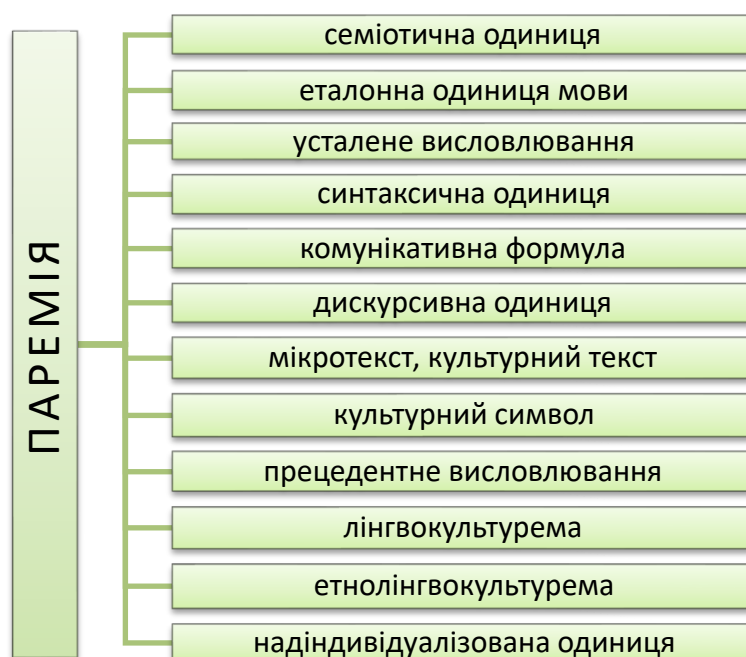

Схема 1. Паремія як комплексна багатоаспектна дослідницька одиниця

Перспектива дослідження полягає в необхідності комплексного вивчення українських наукових шкіл, діяльність яких сфокусована на дослідженні пареміологічної проблематики з урахуванням традиції та сучасності, а також відповідних енциклопедичних і термінологічних словників, щоб продемонструвати потужність української пареміології.

Література

1. Антонович Є. та ін. Українська народна творчість у поняттях міжнародної термінології: примітив, фольклор, аматорство, наїв, кітч. *Колективне дослідження за матеріалами Других Гончарівських читань* / відп ред. М. Селівачов. Київ: НАН України, 1996. 328 с.
[Antonovych Ye. ta in. Ukrainska narodna tvorchist u poniattiakh mizhnarodnoi terminolohii: prymityv, folklor, amatorstvo, naiv, kitch (Ukrainian folk art in terms of international terminology: primitive, folklore, amateurism). *Kolektyvne doslidzhennia za materialamy Druhykh Honcharivskykh chytan* (Collective research based on the materials of the Second Gonchar's Readings) / vidp red. M. Selivachov. Kyiv: NAN Ukrainy, 1996. 328 s.]
2. Бабич Н. Д. «Сила Божа» в народній фразеології. *Богословський стиль української мови у контексті стилістичної науки*: зб. наук.-дидакт. праць. Чернівці: Видавничий Дім «Букрек», 2009. С. 118–123.
[Babych N. D. «Syla Bozha» v narodnii frazeolohii («The power of God» in folk phraseology). *Bohoslovskiy styl ukrainskoi movy u konteksti stylistychnoi nauky: zb. nauk.-dydakt. prats*. (Theological style of the Ukrainian language in the context of stylistic science: coll. scientific didactics work). Chernivtsi: Vydavnychiy Dim «Bukrek», 2009. S. 118–123]
3. Баран Я. А. Фразеологія у системі мови: автореф. дис. ... д-ра філол. наук. Івано-Франківськ, 1998. 32 с.
[Baran Ya. A. Frazeolohiia u systemi movy (Phraseology in the language system): avtoref. dys. ... d-ra filol. nauk. Ivano-Frankivsk, 1998. 32 s.]
4. Баран Я. А., Зимомря М. І., Білоус О. М., Зимомря І. М. Фразеологія: знакові величини. Вінниця: Нова книга. 2008. 256 с.
[Baran Ya. A., Zymomria M. I., Bilous O. M., Zymomria I. M. Frazeolohiia: znakovi velychyny (Phraseology: symbolic quantities). Vinnytsia: Nova knyha. 2008. 256 s.]

5. Величко С. І. Фразеологізми-прислів'я як конституенти функціонально-семантичного поля спонування в сучасній німецькій мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 1996. 21 с.
[Velychko S. I. Frazeolohizmy-pryslivia yak konstytuenty funktsionalno-semantychnoho polia sponukannya v suchasniy nimetskiiy movi (Phraseological proverbs as constituents of the functional-semantic field of motivation in modern German): avtoref. dys. ... kand. filol. nauk. Kyiv, 1996. 21 s.]
6. Глуховцева І. Я. Словник модифікованих стійких сполучень слів в узусі кінця XX – початку XXI століття. Луганськ: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка». 2013. 328 с.
[Hlukhovtseva I. Ya. Slovnyk modyfikovanykh stiikykh spoluchen sliv v uzusi kintsia XX – pochatku XXI stolittia (Dictionary of modified stable combinations of words in the usus of the late XX – early XXI century). Luhansk: DZ «LNU imeni Tarasa Shevchenka». 2013. 328 s.]
7. Голубовська І. О. Паремії як відбиття пріоритетів етнічної спільноти (на матеріалі української, російської, англійської та китайської мов). *Мовознавство*. 2004. № 2–3. С. 66–74.
[Holubovska I. O. Paremii yak vidbyttia priorytetiv etnichnoi spilnoty (na materiali ukrainskoi, rosiiskoi, anhliiskoi ta kytaiskoi mov) (Paremiias as a reflection of the priorities of the ethnic community (based on Ukrainian, Russian, English and Chinese)). *Movoznavstvo (Linguistics)*. 2004. № 2–3. S. 66–74]
8. Гудков Д. Б. К вопросу о словаре прецедентных феноменов. *Культурные слои во фразеологизмах и в дискурсивных практиках* / отв. ред. В. Н. Телия. Москва: Языки славянской культуры. 2004. С. 251–260.
[Gudkov D. B. K voprosu o slovare pretsedentnykh fenomenov (On the question of the dictionary of precedent phenomena). *Kulturnyye sloi vo frazeologizмах i v diskursivnykh praktikakh (Cultural strata in phraseology and discursive practices)* / отв. red. V. N. Teliya. Moskva: Yazyki slavyanskoй kultury. 2004. S. 251–260]
9. Дубравська З. Р. Паремії як засіб пізнання системи мови. *Молодий вчений*. 2017. № 3. С. 77–80.
10. [Dubravska Z. R. Paremii yak zasib piznannia systemy movy (Paremiias as a means of cognition of the language system). *Molodyi vchenyi (Young scientist)*. 2017. № 3. S. 77–80]
11. Дуденко О. В. Номінативна та комунікативна природа українських паремій: дис. ... канд. філол. наук. Умань, 2002. 294 с.
[Dudenko O. V. Nominatyvna ta komunikatyvna pryroda ukraïnskykh paremii (Nominative and communicative nature of Ukrainian paremiias): dys. ... kand. filol. nauk. Uman, 2002. 294 s.]
12. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика: деякі аспекти досліджень. *Мовознавство*. 2001. № 5. С. 48–63.
[Zhaivoronok V. V. Ukrainska etnolinhvistyka: deiaki aspekty doslidzhen (Ukrainian ethnolinguistics: some aspects of research). *Movoznavstvo (Linguistics)*. 2001. № 5. S. 48–63]
13. Загнітко А. П. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни: у 4 т. Донецьк: ДонНУ, 2012. Т. 3. 426 с.
[Zahnitko A. P. Slovnyk suchasnoi linhvistyky: poniattia i terminy: u 4 t. (Dictionary of modern linguistics: concepts and terms: in 4 vols.). Donetsk: DonNU, 2012. T. 3. 426 s.]
14. Калашник В. С. Естетичний аспект розвитку мови: здобутки української поетичної фразеології та афористики. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна: серія: Філологія*. 2000. № 491. С. 608–612.
[Kalashnyk V. S. Estetychnyi aspekt rozvytku movy: zdobutky ukrainskoi poetychnoi frazeologii ta aforystyky (Aesthetic aspect of language development: achievements of Ukrainian poetic phraseology and aphorisms). *Visnyk KhNU imeni V. N. Karazina: seriia: Filolohiia (Bulletin of VN Karazin KhNU: series: Philology)*. 2000. № 491. S. 608–612]
15. Калиновський Ю. Ю. Приказки та прислів'я як індикатори повсякденної правосвідомості. *Гуманітарний часопис*. 2006. № 3. С. 75–85.
[Kalynovskyi Yu. Yu. Prykazky ta pryslivia yak indykatory povsiakdennoi pravovidomosti (Proverbs and sayings as indicators of everyday legal awareness). *Humanitarnyi chasopys (Humanities magazine)*. 2006. № 3. S. 75–85]

16. Колоїз Ж. В. Національний колорит мовних зворотів. *Український смисл*. 2008. № 1. С. 16–20.
[Koloiz Zh. V. Natsionalnyi koloryt movnykh zvorotiv (National color of speech). *Ukrainskyi smysl (Ukrainian meaning)*. 2008. № 1. S. 16–20]
17. Колоїз Ж. В. Пареміологічні одиниці як «моральні формули» українського народу в романі Михайла Стельмаха «Чотири броди». *Матер. наук. читань з нагоди 100-річчя від дня народж. Михайла Стельмаха: зб. наук. праць* / ред.: Ж. В. Колоїз (відп. ред.), П. І. Білоусенко, В. П. Олексенко та ін. Кривий ріг: ГП ДВНЗ «КНУ», 2012. С. 35–47.
[Koloiz Zh. V. Paremiolohichni odyntsi yak «moralni formuly» ukrainskoho narodu v romani Mykhaila Stelmakha «Chotyry brody» (Paremiological units as «moral formulas» of the Ukrainian people in Mykhailo Stelmakh's novel «Four Fords»). *Mater. nauk. chytan z nahody 100-richchia vid dnia narodzh. Mykhaila Stelmakha: zb. nauk. prats (Mater. Science. readings on the occasion of the 100th anniversary of his birth. Mikhaïl Stelmakh: coll. Science. work)* / red.: Zh. V. Koloiz (vidp. red.), P. I. Bilousenko, V. P. Oleksenko ta in. Kryvyi rih: HP DVNZ «KNU», 2012. S. 35–47]
18. Колоїз Ж. В. Українсько-німецькі пареміологічні паралелі. *Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького національного університету: зб. наук. праць*. Вип. 7 / ред.: Ж. В. Колоїз (відп. ред.), П. І. Білоусенко, В. П. Олексенко та ін. Кривий ріг: Центр-Принт, 2012а. С. 60–81.
[Koloiz Zh. V. Ukrainsko-nimetski paremiolohichni paraleli (Ukrainian-German paremiological parallels). *Filolohichni studii: Naukovyi visnyk Kryvorizkoho natsionalnoho universytetu: zb. nauk. prats (Philological studies: Scientific Bulletin of Kryvyi Rih National University: Coll. Science. work)*. Vyp. 7 / red.: Zh. V. Koloiz (vidp. red.), P. I. Bilousenko, V. P. Oleksenko ta in. Kryvyi rih: Tsentr-Prynt, 2012a. S. 60–81]
19. Колоїз Ж. В., Малюга Н. М., Шарманова Н. М. Українська пареміологія. Кривий Ріг: КПП ДВНЗ «КНУ». 2014. 349 с.
[Koloiz Zh. V., Maliuha N. M., Sharmanova N. M. Ukrainska paremiolohiia (Ukrainian paremiology). Kryvyi Rih: KPI DVNZ «KNU». 2014. 349 s.]
20. Космеда Т. Аксиологічні аспекти прагмалінгвістики: формування і розвиток категорії оцінки. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2000. 350 с.
[Kosmeda T. Aksiolohichni aspekty prahmalinhvistyky: formuvannia i rozvytok katehorii otsinky (Axiological aspects of pragmalinguistics: formation and development of the category of evaluation). Lviv: LNU im. Ivana Franka, 2000. 350 s.]
21. Космеда Т. А., Осіпова Т. Ф. Комунікативний кодекс українців у пареміях: тлумачний словник нового типу. Дрогобич: Коло, 2010. 272 с.
[Kosmeda T. A., Osipova T. F. Komunikatyvnyi kodeks ukraintsiv u paremiiakh: tлумachnyi slovnyk novoho typu (Communicative code of Ukrainians in paremias: a new type of explanatory dictionary). Drohobych: Kolo, 2010. 272 s.]
22. Коцюба З. Г. Паремії як об'єкт етнопсихолінгвістичного дослідження. *Мовознавство*. 2009. № 2. С. 34–47.
[Kotsiuba Z. H. Pareмии yak obiekt etnopsycholinhvistychnoho doslidzhennia (Paremias as an object of ethno-psycholinguistic research). *Movoznavstvo (Linguistics)*. 2009. № 2. S. 34–47]
23. Краснобаєва-Чорна Ж. В. Лінгвофраземна аксіологія: парадигмально-категорійний вимір. 2-е вид., випр і доп. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД». 2016. 416 с.
[Krasnobaieva-Chorna Zh. V. Linhvofrazemna aksiolohiia: paradyhmalno-katehoriiniyi vymir (Linguo-phrasal axiology: paradigmatic-categorical dimension). 2-e vyd., vypr i dop. Vinnytsia: TOV «Nilan-LTD». 2016. 416 s.]
24. Лабащук О. В. Українська примовка: Особливості побутування та функціонування: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів, 2001. 16 с.
[Labashchuk O. V. Ukrainska prymovka: Osoblyvosti pobutuvannia ta funktsiiuvannia (Ukrainian proverb: Features of life and functioning): avtoref. dys. ... kand. filol. nauk. Lviv. nats. un-t im. Ivana Franka. Lviv, 2001. 16 s.]

25. Левченко О. П. Фразеологічна символіка. Львів: ЛІДУ НАДУ, 2005. 352 с.
[Levchenko O. P. Frazeholohichna symbolika (Phraseological symbolism). Lviv: LIDU NADU, 2005. 352 s.]
26. Малюга Н. М. Біблійні назви-символи та колективний етичний досвід (на матеріалі українських паремій). *Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького національного університету: зб. наук. праць*. Вип. 6. / ред.: Ж. В. Колоїз (відп. ред.), П. І. Білоусенко, В. П. Олексенко та ін. Кривий ріг: КДПУ, 2011. С. 325–332.
[Maliuha N. M. Bibliini nazvy-symvoli ta kolektyvnyi etychnyi dosvid (na materialy ukrain-skykh paremii) (Biblical names-symbols and collective ethical experience (based on Ukrainian paremias)). *Filolohichni studii: Naukovyi visnyk Kryvorizkoho natsionalnoho universytetu: zb. nauk. prats (Philological studies: Scientific Bulletin of Kryvyi Rih National University: Coll. Science. work)*. Vyp. 6. / red.: Zh. V. Koloiz (vidp. red.), P. I. Bilousenko, V. P. Oleksenko ta in. Kryvyi rih: KDPU, 2011. S. 325–332]
27. Мельничук О. С. Методологічні пошуки в нових підходах до висвітлення мови. *Мовознавство*. 1991. № 3. С. 3–9.
[Melnichuk O. S. Metodolohichni poshuky v novykh pidkhodakh do vysvitlennia movy (Methodological research in new approaches to language coverage). *Movoznavstvo (Linguistics)*. 1991. № 3. S. 3–9]
28. Наконечна О. І. Категорія об'єктивної модальності в українських прислів'ях і приказках: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 1997. 25 с.
[Nakonechna O. I. Katehoriia obiektyvnoi modalnosti v ukrainskykh prysliviakh i prykazkakh (Category of objective modality in Ukrainian proverbs and sayings): avtoref. dys. ... kand. filol. nauk. Kyiv, 1997. 25 s.]
29. Остроушко О. А. Семантико-синтаксична структура текстів українських замовлянь: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Дніпропетровський національний університет. Дніпропетровськ, 2002. 22 с.
[Ostroushko O. A. Semantyko-syntaksyschna struktura tekstiv ukrainskykh zamovlian (Semantic and syntactic structure of texts of Ukrainian orders): avtoref. dys. ... kand. filol. nauk. Dnipropetrovskiy natsionalnyi universytet. Dnipropetrovsk, 2002. 22 s.]
30. Прадід Ю. Ф. Фразеологічна ідеографія (проблематика досліджень). Київ–Симферополь: НАНУ, Ін-т української мови; відп. ред. О. О. Тараненко, 1997. 252 с.
[Pradid Yu. F. Frazeholohichna ideohrafiia (problematyka doslidzhen) (Phraseological ideography (research issues)). Kyiv–Symferopol: NANU, In-t ukrainskoi movy; vidp. red. O. O. Taranenko, 1997. 252 s.]
31. Садова Г. Ю. Семантико-синтаксична організація компаративних паремій: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2006. 19 с.
[Sadova H. Yu. Semantyko-syntaksyschna orhanizatsiia komparatyvnykh paremii paremiy (Semantic and syntactic organization of comparative paremias): avtoref. dys. ... kand. filol. nauk. Kyiv, 2006. 19 s.]
32. Селіванова О. О. Пареміологічні парадокси в східнослов'янських мовах. *Мовознавство*. 2003. № 1. С. 60–65.
[Selivanova O. O. Paremiolohichni paradoksy v skhidnoslovianskykh movakh. (Paremiological paradoxes in East Slavic languages). *Movoznavstvo (Linguistics)*. 2003. № 1. S. 60–65]
33. Стоколос-Ворончук О. О. Етнотипи та їх художні стереотипи в українському анекдоті (на матеріалі видань XIX ст.): автореф. дис. ... канд. філол. наук. Львів, 2005. 18 с.
[Stokolos-Voronchuk O. O. Etnotypy ta yikh khudozhni stereotypy v ukrainskomu anekdoti (na materialy vydan XIX st.) (Ethnotypes and their artistic stereotypes in the Ukrainian anecdote (based on the publications of the XIX century)): avtoref. dys. ... kand. filol. nauk. Lviv, 2005. 18 s.]
34. Телія В. Н. Русская фразеология: семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. Москва: «Языки русской культуры», 1996. 288 с.

- [Teliya V. N. Russkaya frazeologiya: semanticheskii, pragmaticheskii i lingvokulturologicheskii aspekty (Russian Phraseology: Semantic, Pragmatic and Linguistic and Cultural Aspects). Moskva: «Yazyki russkoy kultury», 1996. 288 s.]
35. Ткаченко О. Б. Мовні критерії національної ментальності. *Нова філологія*. Запоріжжя, 2001. № 10. С. 23–65.
[Tkachenko O. B. Movni kryterii natsionalnoi mentalnosti (Linguistic criteria of national mentality). *Nova filolohiia (New philology)*. Zaporizhzhia, 2001. № 10. S. 23–65]
36. Цивьян Т. В. Предисловие. Паремнологические исследования: сб. ст. Москва: Наука. 1984. С. 7–13.
[Tsivyan T. V. Predisloviye. Paremiologicheskiye issledovaniya: sb. st. (Preface. Paremiological Studies: Collection of Papers). Moskva: Nauka. 1984. S. 7–13]
37. Шарманова Н. М. Українська афористика: структурно-семантичний та функціональний аспекти: дис. ... канд. філол. наук. Кривий Ріг, 2005. 217 с.
[Sharmanova N. M. Ukrainska aforystyka: strukturno-semantychnyi ta funktsionalnyi aspekty (Ukrainian aphorisms: structural-semantic and functional aspects): dys. ... kand. filol. nauk. Kryvyi Rih, 2005. 217 s.]
38. Юськів Б. Паремійна картина світу: проблеми дослідження. *Studia Ukrainica Posnaniensia*. № I. 2013. С. 67–73.
[Yuskiv B. Paremiina kartyna svitu: problemy doslidzhennia (Paremic picture of the world: research problems). *Studia Ukrainica Posnaniensia*. № I. 2013. S. 67–73]

THE MULTIFACETED STATUS OF PAREMY AND ASPECTS OF ITS STUDY

Tetyana Kosmeda

Department of Romance Languages and World Literature, Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine.

Serhii Kolonyuk

Department of Romance Languages and World Literature, Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine.

Abstract

Background: Nowadays paremiology as a science has many problematic issues, among which there is the fact of a multidimensional approach to the study of paremy, as well as the definition of its multifaceted status, that is caused by the activity of research on the paremy stock of each national language and the complexity of determining the semantics and pragmatics of paremies, their place in the language system, functional and pragmatic loads in the text, discourse, linguocultural and ethnocultural space.

Purpose: We aim to consider the actualized directions of the paremy research for stating its multidimensional linguistic status.

Results: We conclude that paremiology in Ukrainian linguistics refers to those sections of linguistics, the theoretical foundations of which have a good tradition of development, but to date, there are still many problematic issues which require active study, generalization, systematization, which is motivated by the complexity of the research subject, the multidimensional image of paremy and the rapid development of linguistics.

Having summarized the researched material, we state that (1) today we should distinguish among the aspects of the study of paremies such aspects as semiotic, linguistic, discourse- and text-centred, communicative, linguocognitive, linguopsychological, linguocultural, ethnolinguistic; (2) the status of paremy is multifaceted: it should be considered as a semiotic, standard, linguistic, communicative, discursive, textual unit, as a cultural and ethnocultural symbol, a representative of ethnopsychology, a super-individualized formation.

Discussion: The prospect of the study comprises the necessity of a comprehensive study of Ukrainian scientific schools whose activities are focused on the study of paremiological issues taking

into account tradition and modernity, as well as relevant encyclopedic and terminological dictionaries, to demonstrate the power of Ukrainian paremiology.

Keywords: paremiology, paremy, multidimensional approach, multifaceted status.

Vitae

Tetyana Kosmeda is a Ukrainian linguist, Doctor of Philology (2001), Professor (2003, Ukraine), Titular Professor (2011, Poland), Member of the International Association of Ukrainian Studies (Kyiv), Member of the International Association of French Studies (Lviv), the author of 20 monographs and more than 400 scientific researches. Research interests: gender linguistics, discourse linguistics, linguoaxiology, linguoconceptology, linguopersonology, communicative linguistics, lexicology, lexicography, paremiology, Ukrainian grammar, pragmalinguistics, sociolinguistics, theory of ego-textual comparisons, comparative studies of Slavic languages.

Correspondence: tkosmeda@gmail.com

Serhii Kolonyuk is a Postgraduate student of the Romance languages and world literature Department, a teacher of English and German languages and literatures.

Research interests: paremiology, comparative linguistics.

Correspondence: kolonyuk777@gmail.com

Надійшла до редакції 11 квітня 2022 року
Рекомендована до друку 22 квітня 2022 року